

BIBLIOGRAFSKA OBRADA ČLANAKA U SERIJSKIM PUBLIKACIJAMA KAO PODRŠKA STUDENTIMA U PRETRAŽIVANJU INFORMACIJA

ARTICLE-LEVEL BIBLIOGRAPHIC DESCRIPTION AS SUPPORT FOR STUDENTS' INFORMATION RETRIEVAL

Željka Turk Joksimović Knjižnice grada Zagreba
zeljka.turk.joksimovic@kgz.hr

Maja Sever Pavić Knjižnice grada Zagreba
maja.sever.pavic@kgz.hr

UDK / UDC: [025.322+025.4]:027.022(497.521.2):025.5:004.775-047.24

Stručni rad / Professional paper

<https://doi.org/10.30754/vbh.69.1.1701>

Primljeno / Received 31. 1. 2026.

Prihvaćeno / Accepted 3. 3. 2026.

Sažetak

Cilj. Cilj je rada istražiti uslugu pružanja pomoći studentima u pretraživanju informacija u narodnoj knjižnici kroz bibliografsku obradu članaka u časopisima. Kako bi se studentima, korisnicima knjižnice, olakšalo pretraživanje informacija novijeg i aktualnog sadržaja, omogućena im je usluga pristupa člancima – analitički obrađenim jedinicama odabranih naslova časopisa koje posjeduju Knjižnice grada Zagreba.

Pristup. U prvom dijelu rada raspravlja se o odnosu knjižničar – korisnik u njihovoj interakciji prilikom pronalaženja informacija. U drugom dijelu članka pregledno su prikazani časopisi čiji se članci bibliografski opisuju u Knjižnicama grada Zagreba (KGZ), a koji su najtraženiji među studentskom populacijom. U trećem su dijelu rada prikazani rezultati pilot-istraživanja vezano za pružanje pomoći studentima pri pronalaženju informacija metodom polu-strukturiranog intervjua. Istraživanje je provedeno među 20 studenata tijekom tri mjeseca, krajem 2024. i početkom 2025. godine.

Rezultati. Studentskoj je populaciji relevantnost i dostupnost novih znanstvenih sadržaja iz pouzdanih izvora uvelike bitna za izradu ocjenskih radova. Uz pomoć knjižničara studenti su usmjereni na to kako se služiti analitički obrađenim jedinicama u časopisu s ciljem ovladavanja vještinom pretraživanja po predmetnim odrednicama. Rezultati

su potvrdili da je sudjelovanje studenata-ispitanika u pretraživanju informacija postalo intenzivnije, a studenti aktivniji.

Praktična primjena. Sadržaj ovog članka može poslužiti kao poticaj knjižničarima u bibliografskoj obradi koja uključuje predmetne odrednice analitičkih jedinica iz traženih časopisa.

Gljučne riječi: analitička obrada časopisa; bibliografska obrada časopisa; pomoć u pretraživanju informacija; predmetno označivanje članaka; studenti kao korisnici

Abstract

Aim. The aim of this paper is to explore the service that assists students with information retrieval at Zagreb City Libraries (ZCL) through the article-level bibliographic description of journal articles. In order to facilitate students' access to recent and relevant information, the library provides access to analytically processed journal articles.

Approach. In the first part of the paper, the observation method is used to examine the librarian–user interaction during the process of information retrieval, with the student as an active participant in search for the desired information. The second part provides an overview of the journals whose articles are analytically processed at ZCL and which are most in demand among students, which is the reason they were chosen for analytical processing. The third part presents the results of a study examining the assistance provided to students in information retrieval. The research was conducted among 20 students over a three-month period at the end of 2024 and the beginning of 2025.

Results. The relevance and availability of new scholarly content from reliable sources are crucial for students writing theses and doctoral dissertations. Through librarians' verbal guidance on how to use analytically processed journal articles, students learned how to search by subject headings, which made their participation in information retrieval more active. The results confirmed increased student engagement in information searching, with students becoming more active.

Practical implications. The content of this paper may encourage librarians to engage in bibliographic processing that includes subject indexing of analytical units.

Keywords: analytical cataloguing of journals; bibliographic description of journal articles; information retrieval assistance; students as users; subject indexing of articles

1. Uvod

Knjižnica kao jedna od važnih ustanova informacijskog društva osigurava protok informacija i znanja i kao takva potpora je svim obrazovnim procesima, a posebno obrazovanju studenata na prijediplomskoj i diplomskoj razini. Analogni dokumenti i dalje opstaju u knjižnicama kao vrijedan izvor znanja i informacija, često korišteni i u današnjem digitalnom okruženju u kojemu pristup informacijama postaje sve brži, a potraga za njima sve intenzivnija (Antulov i Burčul, 2020).

Časopisi, koji su vrlo bitan dio fonda knjižnice, svjedoci su vremena, kao i temelj za znanstvena istraživanja. Njima se koristi međunarodna, regionalna i nacionalna znanstvena zajednica te šira akademska i ostala javnost (Nederhof, 2006). Časopisi ne predstavljaju pasivnu zbirku, već aktivan fond na temelju kojeg se podržava izgradnja obrazovane i informirane zajednice, usmjerene napretku i istraživanju. Znanstveni časopisi sadrže originalna istraživanja koja su prošla recenzijски postupak, a izvor su pouzdanih, provjerenih i ažurnih informacija.

U ovome radu pažnja je usmjerena prema bibliografskoj obradi članaka u časopisima s posebnim naglaskom na predmetnoj obradi, odnosno predmetizaciji. Radi se o sustavu „označivanja i organizacije zapisa prema načelima i dogovorenim postupcima analize sadržaja, oblikovanja predmetnih odrednica riječima prirodnoga jezika i nadziranoga rječnika te sintakse u svrhu pronalaženja predmetnoga sadržaja“, koji se zasniva na dvama postupcima: analizi sadržaja dokumenta te dodjeljivanju opisnika za pohranu i pretraživanje predmetnoga sadržaja dokumenta (Predmetna obrada, s. a.).

Budući da je predmetna obrada tijesno povezana s bibliografskim opisom – skupom podataka koji opisuju i identificiraju jedinicu knjižnične građe, u ovom slučaju članak u časopisu – rabiće se obje sintagme: bibliografski opis i predmetna obrada kako bi se pojasnio postupak dolazanja do predmetnica kojima se osigurava predmetni pristup i pronalaženje traženog sadržaja.

1.1. Značaj časopisa u knjižnici

Časopis kao publikacija formalno je, javno i redovito sredstvo diseminacije znanstvenih i svih drugih informacija (Praštalo, 1997: 93). Radovi u časopisu mogu se identificirati i citirati, a njegova redovitost izlaženja omogućuje korisničkoj populaciji u knjižnicama kontinuirano praćenje sadržaja i vrednovanje priloga. Iz perspektive knjižničara, zbog sve većeg porasta broja časopisa sve je važnija njihova uloga kao posrednika između stvaratelja i primatelja informacija. Časopis pomaže korisniku pronaći potrebnu literaturu o nekoj temi. Neovisno o temi, časopis spada u najvrjednije izvore informacija jer se u njemu objavljuju najnoviji i najznačajniji rezultati istraživanja (Majstorović, 2004).

Kako bi neki časopis održao i nastavio tendenciju unaprjeđenja, uz trud uredništva, recenzenata i izdavača, nužni su kvalitetni radovi zasnovani na društveno relevantnim, teorijski utemeljenim i metodološki korektnim podacima, kao i zainteresirani čitatelji (Franc, 2009: 104). I. Hebrang Grgić (2015) navodi važnost znanstvenih časopisa i Hrvatsku kao malu zemlju s međunarodno vidljivim znanstvenim časopisima.

Budući da su knjižnice priznate kao relevantni, utemeljeni i istiniti informacijski posrednici u vrednovanju znanstvenih informacija, zbog čega krajnji korisnik znanstvene informacije ne mora primjenjivati posebne kriterije utvrđivanja kvalitete

informacije (Špiranec, 2015), uloga je knjižnice, odnosno knjižničara prepoznati potrebe korisnika koji koriste časopise iz fonda knjižnice.

Osnovni cilj ovog rada jest potvrditi odnos između uspješnog pretraživanja i pronalazaženja i korisnih predmetnica i stručne i kvalitetne analitičke obrade časopisa. Spomenuti odnos između analitičke obrade i uspješnosti pretraživanja prepoznat je još sredinom 20. stoljeća. Knjižnica Božidara Adžije u Zagrebu među prvim je knjižnicama u Hrvatskoj započela s predmetnom obradom dokumenata (izrada predmetnog kataloga započela je 1951. godine), a 1960-ih započelo se s bibliografskom, a napose predmetnom obradom članaka u časopisima, kako bi se osigurao predmetni pristup i pronalazaženje znanstvenih spoznaja u fondu Knjižnica grada Zagreba (KGZ).¹ Različiti članci koji govore o sličnoj temi postaju uz pomoć predmetnih odrednica lako pretraživi, što korisnicima, među kojima je značajan broj studenata, skraćuje vrijeme pretrage, a knjižnicu pretvara u aktivan i ažuran informacijski centar. Na tom tragu, Gradska knjižnica i Knjižnica Božidara Adžije jedine su knjižnice u mreži KGZ-a koje sustavno izgrađuju zbirke serijske građe.

Prema podacima iz *Izveštaja o radu Knjižnica grada Zagreba* (KGZ, 2025), fond časopisa od 133 tekuća naslova posjeduje Gradska knjižnica, odnosno 124 naslova Knjižnica Božidara Adžije. Gradska knjižnica u svom fondu, prema podacima iz 2024. godine, ima ukupno 1668, a Knjižnica Božidara Adžije 713 naslova časopisa.

2. Bibliografska obrada časopisa u Knjižnicama grada Zagreba

Terminologija vezana za serijsku građu kroz godine se mijenjala. Tako standardi ISBD(S) iz 1988. te njegova prerada ISBD(CR) iz 2002. godine koriste termin *serijske publikacije*. Potonji je proširio doseg standarda ISBD(S) kako bi obuhvatio neomeđenu građu svih vrsta, primjerice mrežna mjesta, zbog čega je i preimenovan u *Međunarodni standardni bibliografski opis serijskih publikacija i druge neomeđene građe* (2005). Posljednji i trenutno važeći međunarodni standard za bibliografski opis jest objedinjeno izdanje ISBD-a objavljeno 2011. godine, odnosno 2014. godine u hrvatskom prijevodu. Taj standard donosi termin *serijska građa*, koja s tekućom integrirajućom građom spada pod širi pojam neomeđene građe. Prema ISBD-u (2014), serijska je građa neomeđena jedinica građe, bez unaprijed utvrđena kraja izlaženja, obično numerirana i objavljena u uzastopnim sveščićima ili dijelovima.

Časopisi, odnosno periodičke publikacije, vrsta su serijske građe koja izlazi u redovitim razmacima kraćim od godine dana te obično sadržava zasebne članke

¹ Prema Z. Bubić (1987: 92–93), predmetna obrada časopisa u prvo je vrijeme obuhvaćala časopise iz područja radničkog pokreta i marksizma, a zatim i iz područja književnosti i umjetnosti, s tim da je zasebno vođen predmetni katalog članaka iz književnosti i umjetnosti, a zasebno predmetni katalog iz društvenih nauka.

(ISBD(CR), 2005). *Objedinjeno izdanje ISBD-a* (2014) navodi časopis kao jedan od primjera za serijsku građu bez zasebne definicije, dok *Rječnik hrvatskoga knjižničarskog nazivlja* (Rječnik, 2022) definira časopis kao periodičnu publikaciju namijenjenu čitateljima koje zanima specifično područje ili struka.

Preduvjet predmetnoj obradi² članaka jest bibliografska (odnosno kataložna) obrada samog časopisa. Knjižnični sustav ZaKi, koji se koristi u mreži KGZ-a, osim obrade naslova omogućuje, ali i zahtijeva, evidenciju odnosno formalnu obradu svakog pojedinačnog sveščića, što je ujedno i preduvjet analitičke obrade časopisa. Pri obradi časopisa koristi se *ISBD – Međunarodni standardni bibliografski opis. Objedinjeno izdanje* (2014) te nacionalni *Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga dio 1. i 2.* (Verona, 1970 i 1983). Knjižnični format za obradu građe u sustavu ZaKi je UNIMARC. Za evidenciju, odnosno obradu sveščića koristi se interni priručnik *Obrada serijskih publikacija* (Stričević, 2009).

Specifičnost obrade serijske građe je u tome što se naslov opisuje u cjelini svoga izlaženja, bez obzira je li u cijelosti ili djelomično u fondu knjižnice. Osnova za opis je prvi, odnosno najraniji objavljeni sveščić. Ako se prvi objavljeni sveščić ne nalazi u fondu, opis se izrađuje na temelju najranijeg dostupnog sveščića, uz obveznu napomenu o sveščiću na temelju kojeg je izrađen zapis. Serijske jedinice građe nemaju unaprijed određen završetak izlaženja, pa je kataložni opis uvijek podložan promjenama koje mogu biti vrlo česte – promjene naslova (značajnije promjene zahtijevaju izradu novog zapisa), numeričkih oznaka, formata, podnaslova, podataka o odgovornosti i slično. Katalogizator mora periodički provjeravati zapise naslova kako bi pravovremeno unio potrebne promjene ako je do njih u međuvremenu došlo.

Navođenje brojnih promjena tijekom izlaženja pojedinog naslova ovisi o njegovoj cjelovitosti u fondu zbirke odnosno knjižnice. U kataložnom opisu naslova koji se nalazi u fondu narodne knjižnice nije potrebno navoditi sve podatke niti sve promjene ako su bile česte i brojne (npr. promjene podataka o odgovornosti za časopise koji izlaze dugi niz godina tijekom kojih su bile učestale promjene urednika, naročito ako knjižnica u svom fondu ne posjeduje sva godišta). Takva dubinska obrada očekuje se od nacionalnog bibliografskog središta. Katalogizator mora imati na umu da previše informacija može zagušiti zapis, zbog čega se korisniku mogu izgubiti iz vida one informacije koje su važne za identifikaciju i pretraživanje.

Slika 1 prikazuje zapis za časopis *Društvena istraživanja* izrađen u knjižničnom sustavu ZaKi u formatu UNIMARC, koji uz podatke glavnog opisa prema *ISBD-u* sadrži i potrebne napomene, kao i pristupnice za uredničku odgovornost.

² U praksi navedenih knjižnica u sustavu KGZ-a ustaljena je uporaba sintagme analitička obrada, odnosno kolokvijalno analitika.

000	Identifikator zapisa	Kodirani podaci
011 a	ISSN broj	1330-0288
100 a	Opći podaci za obradu	Kodirani podaci
101 a 0	Jezik teksta	hrvatski
102 a	Zemlja izdavanja	Hrvatska
110 a	Kodirani podaci za serijske publikacije	Kodirani podaci
200 a 1	Glavni stvarni naslov	Društvena istraživanja
200 e 1	Podnaslov	časopis za opća društvena pitanja
200 d 1	Usporedni stvarni naslov	journal for general social issues
200 f 1	Prvi podatak o odgovornosti	[glavni i odgovorni urednik: Siniša Zrinščak]
207 a 0	Numerički podaci : oznaka godine	God.1, br.1=1(1992) - god.32, br.4=162(2023)
210 a	Mjesto izdavanja i/ili raspačavanja	Zagreb
210 c	Nakladnik i/ili raspačavatelj	Institut za primijenjena društvena istraživanja
210 d	Godina izdavanja i/ili raspačavanja	1992-2023
215 d	Dimenzije	25 cm
300/3 a	Tekst napomene	Tekst na hrv., engl. i njem. jeziku
300/4 a	Tekst napomene	Od god.6, br.4/5=30/31(1997) nakladnik: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar
300/5 a	Tekst napomene	Promjene urednika
320 a	Tekst napomene	Bibliografija uz pojedine tekstove
326 a	Učestalost izlaženja	Izlazi šest puta godišnje
326 b	Datumi učestalosti	god.1(1992)-god.19(2010)
326/1 a	Učestalost izlaženja	četvrtgodišnje
326/1 b	Datumi učestalosti	god.20(2011)-god.32(2023)
530 a 1	Ključni naslov	Društvena istraživanja
530 b 1	Dopuna	Zagreb
702 3 1	Broj sloga pregledne kataložne jedinice	Štambuk, Maja, 1947-2025
702 4	Kôd koji se odnosi na vrstu autorstva	Urednica
702/1 3 1	Broj sloga pregledne kataložne jedinice	Zrinščak, Siniša, 1961-
702/1 4	Kôd koji se odnosi na vrstu autorstva	Glavni urednik
702/2 3 1	Broj sloga pregledne kataložne jedinice	Kukoč, Mislav, 1952-
702/2 4	Kôd koji se odnosi na vrstu autorstva	Glavni urednik
702/3 3 1	Broj sloga pregledne kataložne jedinice	Kaliterna Lipovčan, Ljiljana, 1954-
702/3 4	Kôd koji se odnosi na vrstu autorstva	Glavna urednica
702/4 3 1	Broj sloga pregledne kataložne jedinice	Franc, Renata, 1967-
702/4 4 1	Kôd koji se odnosi na vrstu autorstva	Glavna urednica
996 1	Kratica ustanove + njen RecID za r	HRC#71
996 a	link	http://hrcak.srce.hr/drustvena-istrazivanja
999 9	Vrsta građe	Serijska publikacija

Slika 1. Kataložni zapis za časopis *Društvena istraživanja* izrađen u knjižničnom sustavu ZaKi u formatu UNIMARC

Nakon izrade kataložnog zapisa za časopis potrebno je izraditi zapis svakog pojedinačnog broja, odnosno sveščića, pri čemu je on hijerarhijski vezan za časopis. U većini slučajeva zapis sveščića sadrži samo numeričke podatke (oznaka godišta, broja, datuma), ali takav se zapis u UNIMARC-u po potrebi može proširiti dodatnim elementima podataka (poljima), najčešće kad se radi o tematskim brojevima i kada se nastoji u zapis sveščića navesti tematski stvarni naslov. Izrada zapisa svakog pojedinog sveščića nije obveza prema međunarodnim standardima za katalogizaciju, već je to mogućnost knjižničnog sustava ZaKi te preduvjet za daljnju formalnu obradu (opis tematskih brojeva i analitička obrada), ali i za tehničku obradu, odnosno inventarizaciju fonda.

Svaki sveščić neke serijske publikacije, pa tako i tematski, zapravo je omeđena jedinica građe, što je vidljivo i u kodiranim podacima zapisa brojeva (slike 2 i 3). Još detaljniji opis sveščića čini analitička obrada, kada se unutar njega bibliografski obrađuju pojedini članci.

Zapis sveščića časopisa *Društvena istraživanja* prikazan je na slici 2. Elementi podataka (polja) unaprijed su zadani u sustavu ZaKi prilikom izrade zapisa za sveščić.

000	Identifikator zapisa	Kodirani podaci
100 a	Opći podaci za obradu	Kodirani podaci
200 v 0	Oznaka sveska	4/5=84/85
210 d	Godina izdavanja i/ili raspačavanja	2006
210 9	Mjesec izdavanja	srpanj/listopad
461 1	1 Identifikator zapisa zapisa više razi	Društvena istraživanja (Zagreb)
461 v	Oznaka sveska jedinice	God.15 (2006), 4/5=84/85
995 v	Godina na koju se publikacija odn.	2006
999 9	Vrsta građe	Serijska publikacija

Slika 2. Zapis za sveščić časopisa *Društvena istraživanja*

Slika 3 prikazuje zapis sveščića časopisa *Društvena istraživanja* sa slike 2, s prikazom kodiranih podataka, prema kojima je vidljivo da je sveščić omeđena publikacija završena prilikom izdavanja.

Polje	\$	II	IZ	Opis/Taga	Sadržaj	Kodirani podaci
000				Identifikator zapisa	Kodirani podaci	
100 a				Opći podaci za obradu	Kodirani podaci	
200 v 0				Oznaka sveska	4/5=84/85	
210 d				Godina izdavanja i/ili raspačavanje	2006	
210 9				Mjesec izdavanja	srpanj/listopad	
461 1			1	Identifikator zapisa zapisa više razi	Društvena istraživanja	
461 v				Oznaka sveska jedinice	God.15 (2006), 4/5=84/85	
995 v				Godina na koju se publikacija odr	2006	
999 9				Vrsta građe	Serijska publikacija	

Datum unosa u datoteku		Oznaka godine izdavanja
20061109		d - Omeđena publikacija završena prilikom izd.
Godina izdavanja 1		Godina izdavanja 2
2006		
Kod za namjenu-1		Kod za namjenu-2
m - Odrasla, opća		m - Odrasla, opća
Kod za namjenu-3		Kod službene publikacije
m - Odrasla, opća		a - Federativna/nacionalna

Slika 3. Zapis za sveščić časopisa *Društvena istraživanja* s kodiranim podacima

Zapis tematskog broja časopisa proširuje se dodatnim elementima podataka, primjerice podatkom o glavnom stvarnom naslovu, podnaslovu, podacima o odgovornosti, posebnim oznakama građe, napomenama i sl. Primjer zapisa tematskog broja časopisa *Historijski zbornik* prikazan je na slici 4.

000	Identifikator zapisa	Kodirani podaci
100 a	Opći podaci za obradu	Kodirani podaci
101 a 0	Jezik teksta	hrvatski
200 a 1	Glavni stvarni naslov	Bibliografija Historijskoga zbornika
200 e 1	Podnaslov	1948-2007
200 f 1	Prvi podatak o odgovornosti	[glavna urednica Nataša Bašić]
200 v 0	Oznaka sveska	1
210 a	Mjesto izdavanja ili/ili raspačavanja	Zagreb
210 c	Nakladnik ili/ili raspačavatelj	Društvo za hrvatsku povjesnicu
210 c	Nakladnik ili/ili raspačavatelj	Srednja Europa
210 d	Godina izdavanja ili/ili raspačavanja	2008
215 a	Posebna oznaka građe i opseg	XXV, 248 str.
215 d	Dimenzije	24 cm
300 a	Tekst napomene	Str. XI-XII: Šest desetljeća poslije / Ivica Prlander
300/1 a	Tekst napomene	Str. XIII-XVIII: Šezdeset godina Historijskog zbornika / Damir Agičić, Branimir Janković
461 1	1 Identifikator zapisa zapisa više razli	Historijski zbornik
461 v	Oznaka sveska jedinice	God.61 (2008), 1
600 3	1 Broj zapisa pregledne kataložne je	Kampuš, Ivan, povjesničar, 1924-2010 - bibliografije
605 3	1 Broj zapisa pregledne kataložne je	Historijski zbornik (časopis) - bibliografije
702 3	1 Broj sloga pregledne kataložne je	Bašić-Kosić, Nataša, 1956-
702 4	1 Kôd koji se odnosi na vrstu autorst	Glavna urednica
995 v	Godina na koju se publikacija odn	2008
999 9	Vrsta građe	Serijska publikacija

Slika 4. Zapis za tematski broj časopisa Historijski zbornik

Iako je sve više prisutno mišljenje da u današnje vrijeme tiskani oblik časopisa gubi važnost i sve više služi arhiviranju (Hebrang Grgić, 2015: 29), katalogizirane i predmetno obrađene analitičke jedinice koje se mogu pronaći u KGZ-u, često traže korisnici koji pripadaju studentskoj populaciji.

2.1. Odabir časopisa za analitičku obradu: praksa KGZ-a

Odabir časopisa koji se katalogiziraju u KGZ-u određen je upitom korisnika o određenoj temi. Raspon tema po kojima pretražuje studentska populacija vrlo je velik i raznolik, zbog čega su u najuži odabir ušli časopisi književne, sociološke, kulturološke, krajobrazne, kinematografske i civilizacijske tematike. Nerijetko dolazi i do prekida u kontinuiranoj analitičkoj obradi članaka iz jednog časopisa u rasponu od nekoliko godina zbog nedostatka raspoloživih educiranih katalogizatora za taj dio radnog procesa. No započeta obrada određenog časopisa nastoji se završiti i privesti kraju, čak i nakon dulje stanke.

Znanstveni i stručni članci predstavljaju usko specijaliziranu i podacima najrecentniju osnovu koja daljnjim istraživanjima i proširivanjem određenog područja znanja može poslužiti kao polazišna točka za stvaranje novih djela, kako omeđenih publikacija, tako i za pisanje drugih vrsta djela – članaka, završnih radova, doktora, disertacija i sl. Stoga se njihovom ažurnom obradom u računalnom sustavu knjižice, i dostupnošću putem knjižničnog kataloga, nakon samog objavljivanja

časopisa stvara važan izvor aktualnih i trenutačnih informacija kako studentima tako i širokoj društveno-humanističkoj zajednici interesenata.

U nastavku slijedi kratak prikaz značaja i obrazloženje odabira pojedinih naslova časopisa koji se analitički obrađuju u dvije najveće knjižnice po fondu u KGZ-u, Gradskoj knjižnici i Knjižnici Božidara Adžije, grupiranih prema znanstvenim i umjetničkim područjima.

Tablica 1. Tablica traženih časopisa društveno-humanističkog područja u Gradskoj knjižnici u studentskoj populaciji, na temelju analitičke i predmetne obrade

<i>Časopis</i>	<i>U fondu KGZ-a od godine:</i>	<i>Analitička obrada</i>	<i>Predmetna obrada</i>
Čovjek i prostor	1954.	1954. – 2011.	–
Društvena istraživanja	1992.	1998. – 2023.	1998. – 2023.
Europski glasnik	1996.	1996. – 2023.	–
Hrvatski filmski ljetopis	1995.	1995. – 2022.	–
Književna smotra	1969.	1969. – 2019.	2017. – 2019.
Kretanja	2002.	2002. – 2019.	–
Mogućnosti	1954.	1990. – 2019.	–
Napredak	1946.	2023. – 2024.	2022. – 2024.
Polemos	1998.	1998. – 2023.	1998. – 2023.
Revija za sociologiju	1971.	1995. – 2023.	1999. – 2023.
Republika	1945.	2018. – 2020.	–
Sociologija i prostor	2007.	2016. – 2024.	2016. – 2024.

Za razliku od društveno-humanističkih časopisa, analitička obrada časopisa iz područja prirodnih znanosti u Gradskoj knjižnici započela je 2004. godine, pa su tako prvi časopisi obuhvaćeni analitičkom i predmetnom obradom bili *Geo* (obrađena godišta od 2005. do 2013.) i *Priroda* (obrađena godišta od 1996. do 2005.). Analitička obrada časopisa podrazumijevala je retrospektivnu katalogizaciju svih brojeva jednog naslova u fondu, nakon što se donijela odluka o obradi određenih naslova.

Časopisi *Društvena istraživanja*,³ *Sociologija i prostor*, *Revija za sociologiju*, *Napredak* i *Polemos* dostupni su u fondu Gradske knjižnice i Knjižnice Božidara

³ Tijekom nastanka ovog rada časopis *Društvena istraživanja* prestao je s objavljivanjem u tiskanom obliku.

Adžije i kao takvi vrijedan su dio građe društveno-humanističkog područja s međunarodnim karakterom i ugledom. Osim polja sociologije, ti časopisi pokrivaju interdisciplinarna i multidisciplinarna istraživanja i na poljima demografije, psihologije, prosvjete, filozofije, politologije, prava, povijesti, ekonomije, medicine, etnologije, antropologije, lingvistike, vojne znanosti, osiguranja, obrazovanja i dr.

Navedeni časopisi kao reprezentativni znanstveno-stručni časopisi društveno-humanističkog karaktera predmetno se obrađuju u procesu bibliografske obrade.

Časopis *Sociologija i prostor* (ranije *Sociologija sela*, a 2007. godine mijenja naslov u *Sociologija i prostor*) uključen je u analitičku obradu s povremenim prekidima u obradi tijekom izlaženja.

Časopis *Napredak* prvi je pedagoški časopis u Hrvatskoj koji neprekidno izlazi preko 160 godina. Prethodnog naslova *Pedagoški rad* gotovo je od samih početaka dio fonda KGZ-a. Za sada je u fondu analitički obrađen samo za razdoblje od 2022. do 2024. s tendencijom retrogradne obrade do početnih godina izlaženja časopisa.

Među književnim časopisima prednost se, zbog većeg broja korisničkih upita dala obradi časopisa *Književna smotra*. U planu je nastavak obrade tog časopisa, od godine 2019. prema novijim brojevima.

Mogućnosti, časopis za književnost, umjetnost i kulturne probleme, analitički je obrađen do 2023. godine s povremenim prekidima u obradi.

Isto tako, s povremenim prekidima u od 1998. do 2020. analitički se obrađuje časopis za književnost, umjetnost i društvo – *Republika*.

Često traženi i korišteni su časopisi *Europski glasnik*, koji njeguje kulturu rasprave, a obuhvaća aktualne teme suvremenog društva iz područja književnosti, kulture, umjetnosti, filozofije i politike, kao i strukovni i znanstveni časopis za film i filmologiju *Hrvatski filmski ljetopis*.

Časopis koji kontinuirano prati teme s područja arhitekture, urbanizma, kulture stanovanja, estetike prostora i kulturne baštine, *Čovjek i prostor*, studenti rado koriste u Gradskoj knjižnici, no nije analitički obrađen od 2011. godine. Isti slučaj je s časopisom *Kretanja*, tematskim i informativnim stručnim časopisom koji pokriva teme iz područja plesa, plesne umjetnosti i tjelesnog kazališta, koji se analitički ne obrađuje od 2019. godine.

Razlog tome je isključivo nedostatak raspoloživih katalogizatora jer se prednost pridaje obradi prinova knjiga u knjižnici, zbog čega ne ostaje dovoljno vremena za analitičku obradu.

2.2. Postupak analitičke obrade časopisa u KGZ-u

Za analitičku obradu časopisa koristi se *Međunarodni standardni bibliografski opis za sastavnice – ISBD(CP)* (1998) i slijedi praksa Nacionalne i sveučilišne knjižnice u skladu s *Uputama za bibliografsku obradu članaka u serijskim publikacijama* (Sorokin i Murati, 2001). Koristi se i interni priručnik *Skraćeni kataložni opis u praksi Knjižnica grada Zagreba* (Polanski, 2001) kao i *Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga* (Verona, 1970 i 1983). Zapisi se izrađuju u knjižničnom računalnom sustavu – ZaKi koristeći format UNIMARC.

KGZ u svojoj kataložnoj praksi primjenjuje odredbe za izradu skraćenog kataložnog opisa prema spomenutom priručniku Dijane Polanski. Naime, u praksi narodnih knjižnica cjelovit kataložni opis pokazao se preopširan, zbog čega je odlučeno napraviti izbor odredbi iz *Pravilnika i priručnika za izradbu abecednih kataloga*, vodeći pritom računa o prijedlogu za skraćivanje nekih elemenata kataložnog opisa.⁴

Proces izrade bibliografskog opisa obuhvaća nekoliko segmenata – opis sastavnice (prema *Općem međunarodnom standardnom bibliografskom opisu – ISBD(G)*), izradu poveznice (veza članka s matičnom publikacijom) i smještaj sastavnice u matičnoj publikaciji (pojednosti o oznakama sveščića u kojem se članak nalazi).

Slika 5 prikazuje popis sveščića za časopis *Sociologija i prostor* u sustavu ZaKi koji je ujedno i polazišna točka u postupku analitičke obrade.

Ident	Primjerek (tekst veze)	Naslov	Broj	Godina Mjesec	Sveščića	Godina publikacije
619026292	God.56 (2018), 2=211	God.56 (2018) 2=211		2018 svibanj/kolovoz		0 2018
757055120	God.56 (2018), 3=212	God.56 (2018) 3=212		2018 rujan/prosinac		0 2018
619027356	God.57 (2019), 1=213	God.57 (2019) 1=213		2019 siječanj/travanj		0 2019
245022546	God.57 (2019), 2=214	God.57 (2019) 2=214		2019 svibanj/kolovoz		0 2019
845137992	God.57 (2019), 3=215	God.57 (2019) 3=215		2019 rujan/prosinac		0 2019
237004471	God.58 (2020), 1=216	God.58 (2020) 1=216		2020 siječanj/travanj		0 2020
757066013	God.58 (2020), 2=217	God.58 (2020) 2=217		2020 svibanj/kolovoz		0 2020
757067155	God.58 (2020), 3=218	God.58 (2020) 3=218		2020 rujan/prosinac		0 2020
619031141	God.59 (2021), 1=220	God.59 (2021) 1=220		2021 siječanj/travanj		0 2021
245031187	God.59 (2021), 2=221	God.59 (2021) 2=221		2021 svibanj/kolovoz		0 2021
845144566	God.59 (2021), 3=222	God.59 (2021) 3=222		2021 rujan/prosinac		0 2021
757067546	God.59 (2021), Pos.izd.=219	Dosta korone Pos.izd.=219		2021 ožujak		0 2021
245032584	God.60 (2022), 1=223	God.60 (2022) 1=223		2022 siječanj/travanj		0 2022
845148006	God.60 (2022), 2=224	God.60 (2022) 2=224		2022 svibanj/kolovoz		0 2022
845153316	God.60 (2022), 3=225	Mladi u svrve 3=225		2022 rujan/prosinac		0 2022
757079616	God.61 (2023), 1=226	God.61 (2023) 1=226		2023 siječanj/travanj		0 2023
245038922	God.61 (2023), 2=227	God.61 (2023) 2=227		2023 svibanj/rujan		0 2023
757064177	God.61 (2023), 3=228	God.61 (2023) 3=228		2023 rujan/prosinac		0 2023
757087242	God.62 (2024), 1=229	God.62 (2024) 1=229		2024 siječanj/travanj		0 2024
1010726	God.62 (2024), 2=230	God.62 (2024) 2=230		2024 svibanj/kolovoz		0 2024

Slika 5. Prikaz sveščića za časopis *Sociologija i prostor*

⁴ Radi se o izboru i obliku odrednica i redalica glavne kataložne i o odrednicama sporednih kataložnih jedinica utvrđenih *Pravilnikom i priručnikom za izradbu abecednih kataloga*, sv. 1 (Verona, 1970).

Slika 6 prikazuje odabir željenog sveščića s popisa sveščića, jer se u njemu nalazi članak koji se želi obraditi.

000	Identifikator zapisa	Kodirani podaci
100 a	Opći podaci za obradu	Kodirani podaci
101 a 0	Jezik teksta	hrvatski
101 c 0	Jezik izvornog djela	hrvatski
101 d 0	Jezik sažetka	
101 f 0	Jezik naslovne stranice kada je raz	
101 g 0	Jezik glavnog stvarnog naslova akt	
200 a 1	Glavni stvarni naslov	
200 d 1	Usporedni stvarni naslov	
200 e 1	Potnaslov	
200 f 1	Prvi podatak o odgovornosti	
200 g 1	Idući podaci o odgovornosti	
200 h 1	Oznaka dijela	
200 i 1	Stvarni naslov dijela	
215 c	Druge materijalne pojedinosti	
300 a	Tekst napomene	
320 a	Tekst napomene	
463 1	Identifikator zapisa zapisa više razi	Sociologija i prostor : časopis za istraživanje prostornog i sociokulturnog razvoja - God.62 (2024), 1=229
463 v	Oznaka sveska jedinice	
700 3	Broj sloga pregledne kataložne jec	
701 3	Broj sloga pregledne kataložne jec	
801 a 0	Zemlja	HR
801 b 0	Središte	KGZ
801 g 0	Kataložna pravila	HR PPIAK
932 a	Vrsta članka	Znanstveni rad
999 9	Vrsta građe	Članak

Slika 6. Predložak za obradu odabranog članka

Otvora se predložak spreman za unos i popunjavanje podataka, a putem polja 463 formata UNIMARC⁵ stvara se veza sa zapisom na višoj razini, odnosno sveščićem.

Slika 7 prikazuje završni izgled bibliografskog zapisa analitički obrađene jedinice sa svim potrebnim podacima za unos.

000	Identifikator zapisa	Kodirani podaci
100 a	Opći podaci za obradu	Kodirani podaci
101 a 1	Jezik teksta	hrvatski
101 d 1	Jezik sažetka	engleski
200 a 1	Glavni stvarni naslov	Pregled istraživanja o povezanosti upotrebe digitalne tehnologije i razvoja djece
200 f 1	Prvi podatak o odgovornosti	Katarina Perić, Vanesa Varga, Marina Kotrić Topić, Marina Merkaš
320 a	Tekst napomene	Bibliografija: str. 353-363
320/1 a	Tekst napomene	Summary
463 1	Identifikator zapisa zapisa više razi	Društvena istraživanja : časopis za opća društvena pitanja - God.31 (2022), 2=156
463 v	Oznaka sveska jedinice	str. 343-363
517 a 1	Sporedni stvarni naslov	Review of research on the relationship between digital technology use and child development
606 3 0	Broj zapisa pregledne kataložne je	digitalni mediji : dječji razvoj
700 3	Broj sloga pregledne kataložne jec	Perić Pavišić, Katarina, 1995-
701 3	Broj sloga pregledne kataložne jec	Varga, Vanesa, 1986-
701/1 3	Broj sloga pregledne kataložne jec	Kotrić Topić, Marina
701/2 3	Broj sloga pregledne kataložne jec	Merkaš, Marina, 1982-
801 a 0	Zemlja	HR
801 b 0	Središte	KGZ
801 g 0	Kataložna pravila	HR PPIAK
932 a	Vrsta članka	Pregledni rad
999 9	Vrsta građe	Članak

Slika 7. Zapis analitički obrađene jedinice u časopisu *Društvena istraživanja*

⁵ Polje 463. Dio. Obavezno polje u bibliografskoj obradi članka. Koristi se za identifikaciju hijerarhijskih veza prema jedinicama na razini djela.

2.3. Predmetna obrada analitičkih jedinica

Predmetna obrada ima bitnu ulogu i velik značaj u procesu bibliografske obrade, odnosno izrade odgovarajućih podataka. Normiranjem i kontrolom predmetnih odrednica doseže se viši nivo standardizacije u katalogizaciji, a točni i dosljedni opisi omogućuju kvalitetnu bibliografsku kontrolu. Pravila za izradu predmetnog kataloga koja su objavljena 2004. godine i danas se koriste u KGZ-u za potrebe predmetne obrade (Štrbac i Vujić, 2004).

Prilikom pretraživanja tema iz određenog područja ljudskog znanja, korisnici najčešće pretražuju prema sadržaju dokumenta jer često ne znaju formalne podatke za pretraživanje dokumenata (Praštaló, 1997).

Posao stručne i predmetne obrade članaka vrlo je zahtjevan i traži poznavanje znanstvene discipline kako bi rad bio što sadržajnije i točnije (Veselinović i Jašović, 2023: 42). Iz tog razloga je poželjno da knjižničar koji sadržajno obrađuje građu bude stručnjak u određenom području (npr. da sociološku tematiku obrađuje sociolog), što vrijedi i za ostala znanstvena polja.

Uz elementarni abecedni katalog, predmetni katalog ima vrlo važnu ulogu zbog svoje svrhe da pruži kratak uvid u sadržaj dokumenta i okuplja dokumente koji imaju sličan ili identičan informacijski sadržaj i koji se točnošću i dosljednošću navođenja predmetnih odrednica pretvara u znanje. Abecedni katalog u kojem je građa organizirana prema abecednom redu imena autora, odnosno početnih riječi naslova ne daje podatke o temi i sadržaju rada. Predmetni stručnjaci iz Knjižnice Božidara Adžije opredmetili su katalogizirane članke iz časopisa o kojima je riječ u ovom radu.

Način na koji će korisnik oblikovati upit, kao i njegove semantičke i tehničke vještine bitna su odrednica njegovog ponašanja kod dohvaćanja informacija (Petković i Majlinger-Tanocki, 2019.)

Ponekad se studenti ne snalaze pri postavljanju upita i teško im je odrediti pojmove prilikom pretraživanja. Tehničkim vještinama i sistemom pokušaja / pogrešaka ponekad uspiju doći do željenog odgovora a da ne posjeduju veća semantička (značenjska) znanja o temi koju pretražuju. Ako se nikako ne mogu snaći, nudi im se opcija ispunjavanja listića (Gradska knjižnica Zagreb) na kojemu navode temu i pristaju na pretragu knjižničara iz svih raspoloživih izvora podataka koji su knjižnici na raspolaganju. Na rezultate pretrage traženog pojma čeka se od pet do sedam dana, što studentima koji traže brzu i što noviju informaciju često nije opcija. Zbog toga radije posežu za vlastitim sposobnostima snalaženja u pretraživanju ili odabiru uslugu Pitajte knjižničara.⁶ Čest je slučaj da studenti odustanu od traženja

⁶ O navedenoj usluzi više informacija dostupno je na: <https://www.knjiznica.hr/pitajte-knjiznicare/>.

informacija jer nisu upoznati s formalnim podacima po kojima bi mogli pretraživati te smatraju da traženi pojam ne postoji u katalogu. Ako student ipak uloži trud i preoblikuje svoj upit, moguć je vrlo brz željeni rezultat. Poželjna je u tom slučaju pomoć knjižničara da ga potakne u kojem smjeru i kako pretraživati katalog, kako bi se snašao u predmetnom sustavu KGZ-a.

Predmetni sustav KGZ-a oblikovan je prema kontroliranom i nadziranom rječniku, stoga će jasna, jednoznačna i dosljedno oblikovana predmetna odrednica s pripadajućom tematskom dodatnom oznakom u članku korisniku omogućiti jednostavno i lako dolaženje do željene informacije za koju postavlja upit.

Korisnik, već upoznat s oblikovanjem pojmova u pretraživanju predmetnog kataloga KGZ-a, semantičkim pristupom koji podrazumijeva kretanje od šireg pojma prema užem tako da se iza vodeće oznake nalazi tematska dodatna oznaka koja joj proširuje značenje i uz nju je kontekstualno vezana (Zec, 2021), dolazi do željene informacije (na primjer: Očevi – odgojna uloga – istraživanje – Hrvatska – 2016./2018.).

U nastavku je navedeno nekoliko primjera upita studenata i predmetnih odrednica na osnovu kojih se pronalazi odgovor u člancima časopisa i kvalitetno razrađenom predmetnom sustavu KGZ-a:

KAKO MEDIJI PREZENTIRAJU POLOŽAJ IZBJEGLICA U HRVATSKOJ?

Predmetne odrednice u članku:

Migranti – Hrvatska – prikazi u masovnim medijima – 2018./2019.

Izbjeglice – Hrvatska – prikazi u masovnim medijima – 2018./2019.

KAKAV JE ŠKOLSKI USPJEH UČENIKA NA DALJINU U DOBA COVID-19?

Predmetne odrednice u članku:

Obrazovanje na daljinu – stavovi učenika – istraživanje – Hrvatska – 2020./2021.

Elektroničko učenje – stavovi učenika – istraživanje – Hrvatska – 2020./2021.

Školski uspjeh – istraživanje – Hrvatska – 2020/2021.

Pandemija COVID-19 – obrazovanje – Hrvatska

FEMINIZAM U KNJIŽEVNOM STVARALAŠTVU MARLEN HAUSHOFER, S POSEBNIM OSVRTOM NA NOVELU ZID

Predmetna odrednica u članku:

Haushofer, Marlen, 1920. – 1970. (Zid)

POSEBNOSTI ŠVICARSKIH KRIMINALISTIČKIH ROMANA; ŠTO IH RAZLIKUJE OD OSTALIH EUROPSKIH ROMANA

Predmetna odrednica u članku:

Švicarski kriminalistički roman – 1930./1940.

PROFESIONALNA ORIJENTACIJA UČENIKA VIŠIH RAZREDA OSNOVNIH ŠKOLA U HRVATSKOJ

Predmetna odrednica u članku:

Učenici – profesionalna orijentacija – istraživanje – Hrvatska – 2012./2014.

3. Pomoć studentima u pretraživanju informacija: informacijske usluge narodnih knjižnica

Jedna od važnih uloga narodne knjižnice jest i ona u formalnom obrazovanju, pri čemu se pruža podrška korisnicima u obrazovnom procesu prvenstveno kroz osiguravanje pristupa obrazovnim materijalima, podupiranje istraživačkog rada koji uključuje pristup bazama podataka, elektroničkim izvorima i internetu i osnaživanju razvoja vještina učenja uz alate i podršku kao što su pretraživanje informacija, razvijanje kritičkog mišljenja i evaluacija izvora.

Uostalom, u *Standardu za narodne knjižnice* (2021) propisano je da narodna knjižnica osigurava pristup znanju, informacijama, cjeloživotnom učenju i djelima pisanog stvaralaštva svim članovima lokalne i/ili regionalne zajednice kojoj je namijenjena.

Pejić (2009) navodi kako je glavna zadaća narodne knjižnice zadovoljavanje obrazovnih, informacijskih i kulturnih potreba stanovnika uključujući i provođenje slobodnog vremena kao i izgradnju demokratskog društva, te navodi kako su narodne knjižnice potpora formalnom i neformalnom obrazovanju.

Upravo zbog toga stručni djelatnici u KGZ-u nastoje upoznati korisnika s mogućnostima pristupa građi, poglavito časopisima, kada se radi o zahtjevnim temama njihovih ocjenskih radova.

U knjižničarskoj struci postoje različita mišljenja treba li korisnicima, u ovom slučaju studentima, pri odgovaranju na informacijske upite pružiti izravne informacije ili ih treba poučiti samostalnom snalaženju (usp. naprimjer, Sečić, 2006; Eckel, 2007). Uočeni su i različiti pristupi knjižničara kako općenito u narodnim knjižnicama tako i u KGZ-u, poglavito u njezinim dvjema, obimom časopisa najvećim knjižnicama – Gradskoj knjižnici i Knjižnici Božidara Adžije. Gradska knjižnica raspolaže bogatim fondom građe iz područja prirodnih i društvenih znanosti (knjiga i časopisa), dok Knjižnica Božidara Adžije osigurava velik izbor građe iz društveno-humanističkog područja. Najbrojnija skupina korisnika u potrazi za najnovijim informacijama iz područja prirodnih i društveno-humanističkih znanosti su studenti koji vrlo često koriste upravo časopise u svrhu pronalaženja relevantnih, recentnih i provjerenih znanstvenih informacija. Studenti, osim fakultetskih knjižnica i Na-

cionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu, za potrebe svojih pretraživanja odabiru i narodne knjižnice, poput Gradske knjižnice i Knjižnice Božidara Adžije upravo zbog bogatstva njihovih fondova.

Sudjelovanje knjižničara u educiranju studenata postaje važan čimbenik kroz pitanje primjerenog načina pružanja pomoći u traženju informacija, kada se studenti obraćaju knjižničarima za pomoć ili imaju teškoće u pronalaženju ili korištenju informacijskih izvora (Rubinić, 2022: 93). Interakcija knjižničara i studenata u prostoru knjižnice svakako daje najbolje rezultate pretrage do željene informacije, pod uvjetom da radni proces pruža knjižničaru dovoljno vremena da se posveti studentima u onoj mjeri u kojoj im je to potrebno.

Upiti studenata često su kompleksni i zahtijevaju potpuno posvećivanje knjižničara temi, što u narodnim knjižnicama može biti popraćeno i problemima, s obzirom na to da su knjižničari kojima se studenti obraćaju često stručne osobe koje ujedno rade nekoliko stručnih poslova (rade na izgradnji zbirki za određeno stručno područje, sadržajno obrađuju građu iz područja za koje su kompetentni, odgovaraju na telefonske upite dok su u prostoru za izravan rad s korisnicima, traže knjige na polici, odgovaraju na upite korisnika u knjižnici i upite poslane elektroničkom poštom i slično). Nije rijedak slučaj da ovisno o stručnosti, interesu i raspoloživosti knjižničnih djelatnika ovisi i kvaliteta informacije koju će student dobiti. S tim je u izravnoj vezi i prepoznavanje vrsta pomoći koju knjižničar pruža – minimalne, umjerene i maksimalne (usp. naprimjer, Sečić, 2006; Tyckoson, 2016).

Praćenje informacijskih potreba u okruženju stalna je i sveprisutna zadaća obražovanog knjižničara (Sečić, 2006), a podučavanje odraslog korisnika složen je proces uvjetovan fondom knjižnice, opremom, brojem i stručnošću djelatnika.

U praksi KGZ-a uočeno je kako je stil koji se najčešće koristi – umjereni stil – pri čemu je knjižničar ujedno i podučavatelj i davatelj informacije s uključenom interakcijom korisnika koji je spreman odgovoriti na sva pitanja, no isto tako interakcija podrazumijeva zainteresiranog korisnika koji neće odustati pri traženju željene teme. Kod takve interakcije važan je preduvjet upravo ponuda i odabir časopisa na traženu temu.

3.1. Pilot istraživanje

Istraživanje je provedeno među populacijom studenata Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i Učiteljskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu u zimskom semestru 2024./2025. Sudionici istraživanja pripadali su dobnoj skupini između 18 i 22 godine. U istraživanje je uključeno 20 studenata u izravnoj komunikaciji knjižničar – student.

3.1.1. Svrha i ciljevi istraživanja

Svrha istraživanja bila je dobiti što potpuniji uvid u sposobnosti snalaženja studenata prilikom pretraživanja podataka u online knjižničnom katalogu, s osvrtom na upotrebu serijskih publikacija i njihovih pripadajućih analitičkih jedinica. Analizom je bilo potrebno utvrditi zastupljenost pozitivne orijentacije pretraživanja knjižničnog kataloga (razumiju li sve elemente zapisa), s obzirom na to da su u istraživanje uključeni i studenti nižih godina studija, koji nisu imali prethodnog iskustva u korištenju knjižničnim katalogom.

3.1.2. Istraživačka pitanja

Budući da je cilj istraživanja bio utvrditi koju razinu znanja i vještina potrebnih za razumijevanje informacijskih izvora ima korisnik, postavljena je polazna pretpostavka: Studenti će biti uspješniji u pretraživanju informacija iz časopisa ako ih knjižničari detaljno upoznaju sa svrhom bibliografske obrade časopisa i predmetne obrade članka.

Na osnovi te polazne pretpostavke razmatrana su sljedeća pitanja:

Koriste li studenti pri pisanju radova provjerene izvore znanja i informacija?

Jesu li studenti upoznati s činjenicom da se najažurnije i netom objavljene informacije nalaze prvenstveno u stručnim časopisima?

Olakšava li predmetni sustav KGZ-a dosljedno oblikovanim predmetnim odrednicama pretragu željene teme?

3.1.3. Metode i protokol istraživanja

Istraživačka su pitanja vodila knjižničare u interakciji sa studentima kroz polu-strukturirani intervju kojim se nastojalo saznati: Jesu li tijekom studija koristili online knjižnični katalog KGZ-a? Koje su funkcije kataloga najčešće koristili? Jesu li tijekom studija trebali koristiti serijske publikacije (časopise)? Znaju li kako pretraživati serijske publikacije u katalogu? Jesu li ikada pokušali pronaći pojedinačni članak iz časopisa putem kataloga?

Korištena metoda istraživanja u ovom radu jest intervju u izravnoj interakciji student – knjižničar. Studenti su u interakciji s knjižničarem bili potaknuti u snalaženju knjižničnim katalogom koristeći predmetnu obradu, pri čemu su dobivali ažurne i znanstveno utemeljene podatke o temi svoga rada upravo iz analitičkih jedinica serijskih publikacija. Budući da su serijske publikacije građa koja se ne iznosi iz knjižnice, knjižničar je u postupku provedbe bio u kontaktu sa studentom od njegova upita do same realizacije korištenja časopisa. Istraživanje je provedeno tijekom tri mjeseca, krajem 2024. i početkom 2025. godine.

3.2. Rezultati i diskusija

Rezultati intervjua pokazali su da su studenti, osim u korištenju knjiga, slobodniji u pretraživanju članaka kojima se nisu previše služili tijekom srednjoškolskog školovanja. Rješavanje potencijalnih poteškoća u korištenju knjižničnog kataloga studenti su svladali uz pomoć knjižničara koji je postavljao dodatna pitanja u svrhu preoblikovanja upita ili upućivanja na korištenje ispravne terminologije u odnosu na korisnikov vokabular.

Studenti uglavnom nisu bili svjesni toga da se najažurnije i netom objavljene informacije nalaze prvenstveno u stručnim časopisima, ali su ih tražili jer su bili na popisu obvezne ili izborne literature.

Na doživljaj pretraživanja kataloga utječu brojni čimbenici koji mogu pomoći, ali i otežati korisnikovo iskustvo, poput kataložnih pravila (Petr Balog, 2016). Uočeno je da studenti prijediplomskog studija koji ne poznaju dobro područje istraživanja često traže knjižničnu građu prema predmetu. Svi studenti ovladali su pretraživanjem predmetnih odrednica i njima pripadajućih predmetnih pododrednica (dodatnih odrednica).

Provedenim pilot-istraživanjem dokazana je polazna pretpostavka da su studenti bili uspješniji u pretraživanju informacija iz časopisa ako ih knjižničari detaljno upoznaju sa svrhom bibliografske obrade časopisa i predmetne obrade članaka.

Nalazi provedenog pilot-istraživanja upućuju na to da bi bilo korisno provesti opsežnije istraživanje u svim hrvatskim knjižnicama koje predmetno obrađuju članke u časopisima s ciljem utvrđivanja opće prihvaćenih smjernica za edukaciju korisnika pri predmetnom pretraživanju članaka u hrvatskim časopisima.

4. Zaključak

Studenti kao brojna korisnička skupina u knjižnicama pokazuju zamjetan interes za tiskane izvore informacija, stoga su časopisi koji nose novu i relevantnu informaciju nezaobilazan izvor podataka nužnih za njihov rad. Izgradnja časopisnog fonda u knjižnicama dugo je i temeljito provođena, no jednako tako podložna je promjenama i nadopuni zbog potraživanja za određenim naslovima upravo studentske populacije. Studenti najčešće odabiru i koriste časopise sociološke, književne, umjetničke, političke i filozofske tematike, a KGZ, prateći njihove potrebe pretraživanja, katalogizira i analitički obrađuje upravo takve časopise u svom knjižničnom katalogu.

Prilikom pronalaska tematskog područja koje ih zanima u određenom časopisu, nastavljaju ga konzultirati u narednim brojevima prateći produkciju članaka u njemu, što je motivirajući čimbenik katalogizatorima u daljnjoj obradi. Mladim generacijama internet sve češće postaje glavni izvor informacija, no ne daje odgovarajuće odgovore na sva njihova pitanja.

Usvojivši vještine pretraživanja po usustavljenom nizu predmetnih odrednica KGZ-a, vrlo čest odabir građe studenata upravo su časopisi i njihove analitički obrađene jedinice – članci. Pronalaženje informacija u katalogu knjižnice student korisnik najbolje ostvaruje u interakciji s knjižničarem ako mu predmetni sustav pojmova ne daje željeni rezultat. Knjižničar ga upućuje u preoblikovanje upita i pomaže u pretrazi. Uz početnu pomoć knjižničara u pretraživanju studenti lako ovladavaju tehnikama pretraživanja prema predmetnim odrednicama te jednom usvojena iskustva primjenjuju pri daljnjem pretraživanju.

LITERATURA:

- Antulov, Z. i K. Burčul (2020). Pitanje opstanka tradicionalnih papirnih izvora informacija u suvremenim knjižnicama: ostvrt na istraživanja prevedena u visokoškolskim knjižnicama. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 63, 1/2: 109–129.
- Bubić, Z. (1987). Predmetni katalog Radničke biblioteke „Božidar Adžija“ u Zagrebu. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 30, 1/4: 89–99.
- Eckel, E. (2007). Fostering self-regulated learning at the referece desk. *Reference User Services Quarterly* 47, 1: 16–20. doi: 2803-2989-1-PB.pdf.
- Franc, R. (2009). Riječ urednice. *Društvena istraživanja* 18, 6: 104.
- Hebrang Grgić, I. (ur.). (2015). *Hrvatski znanstveni časopisi: iskustva, gledišta, mogućnosti*. Zagreb: Školska knjiga.
- ISBD(CR) (2005). *ISBD(CR): međunarodni standardni bibliografski opis serijskih publikacija i druge neomeđene građe*. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo.
- ISBD (2014). *ISBD: međunarodni standardni bibliografski opis*. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo.
- KGZ (2025). Knjižnice grada Zagreba. *Izveštaj o radu Knjižnica grada Zagreba za razdoblje od 1. siječnja do 31. prosinca 2024.: brojeći pokazatelji*. [pristup: 2025–09–08.] Dostupno na: https://issuu.com/knjinicegradzagreba/docs/kzg_2024_godisnji_izvjestaj_0632236eb8ce9a?fr=sOGVhYZY0MDY1MDQ
- Majstorović, Z. (2004). Korištenje hrvatskih ekonomskih časopisa prema rezultatima tematskih pretraživanja. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 47, 1/2: 109–115.
- Nederhof, A. J. (2006). Bibliometric monitoring of research performance in the social sciences and the humanities: a review. *Scientometrics* 66: 81–100.
- Pejić, I. (2009). Narodne knjižnice: potpora formalnom i neformalnom obrazovanju – visoko obrazovanje. *Radovi Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Bjelovaru*, 3: 97–112. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/94752>
- Petković, S. i I. Majlinger-Tanocki (2019). Ponašanje korisnika pri predmetnom pretraživanju knjižničnog kataloga. *Knjižničarstvo: glasnik društva knjižničara Slavonije, Baranje i Srijema* 23: 85–96. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/239613>
- Petr Balog, K. (2016). Teorijsko-povijesni pristup tumačenju korisničkog aspekta knjižničnog kataloga. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 59, 1/2: 25–34.

- Praštaló, T. (1997). Časopis i korisnik. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 40, 1/2: 91–96
- Polanski, D. (2001). *Skraćeni kataložni opis u praksi Knjižnica grada Zagreba (2001)*. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba.
- Predmetna obrada (s. a.). Struna: hrvatsko strukovno nazivlje. Knjižničarstvo. <https://struna.ihj.hr/naziv/predmetna-obrada/49238/#naziv>
- Rječnik (2022) (2022). *Rječnik hrvatskoga knjižničarskog nazivlja = Croatian dictionary of librarianship = Kroatisches Wörterbuch des Bibliothekswesens*. Brbora, S. i sur. (priredili). Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- Rubinić, D. (2022). Pružanje pomoći studentima u procesu traženja informacija kao usluga visokoškolskih knjižnica u Republici Hrvatskoj. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 65, 1: 91–128.
- Sečić, D. (2006). *Informacijska služba u knjižnici*. Lokve: Benja.
- Sorokin, B. i T. Murati (2001). *Upute za bibliografsku obradu članaka u serijskim publikacijama: praksa Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu*. Zagreb: Nacionalna i sveučilišna knjižnica.
- Standard za narodne knjižnice (2021). Standard za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj. *Narodne novine*, 103, čl. 3. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2021_09_103_1834.html
- Stričević, V. (ur.) (2009). *Obrada serijskih publikacija: interni priručnik (2009)*. Zagreb: Gradska knjižnica.
- Špiranec, S. (2015). Informacijska pismenost kao oslonac znanstvene komunikacije: argumentacijski i primijenjeni okvir. U: I. Hebrang Grgić (ur.) *Hrvatski znanstveni časopisi* (str. 147–158). Zagreb: Školska knjiga.
- Štrbac, D. i M. Vujić (2004). *Pravilnik za predmetni katalog*. Zagreb: Knjižnice Grada Zagreba.
- Tyckoson, D. A. (2016). History and functions of reference services. U: L. C. Smith i M. A. Wong (ur.). *Reference and information services: an introduction*. 5th ed. (str. 3–26). Santa Barbara: Libraries Unlimited.
- Veselinović, B. i I. Jašović (2023). Analitička obrada sastavnih delova serijskih i monografskih publikacija u Narodnoj biblioteci Srbije. *Bosniaca* 28, 38–52. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/451345>
- Verona, E. (1970). *Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga*. Dio 1: Odrednice i redalice. Zagreb: Hrvatsko bibliotekarsko društvo.
- Verona, E. (1983). *Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga*. Dio 2: Kataložni opis. Zagreb: Hrvatsko bibliotekarsko društvo.
- Zec, S. (2021). Tematske dodatne oznake kao dio predmetnog sustava Knjižnica grada Zagreba. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 64, 2; 361–382. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/391197>